

2017-11-02

Caroline Engberg
Telefon 026-15 81 36
caroline.engberg@gavle.se

Förslag till Socialt hållbarhetsprogram

Enheten för social hållbarhet fick i december 2015 i uppdrag att ta fram ett socialt hållbarhetsprogram.

Programmet ersätter tidigare program och handlingsplaner såsom tillgänglighetsprogram, folkhälsoprogram, Gävle kommuns nationella minoritetstrategiska program, drogpolitiskt program, barn- och ungdomsprogram, integrationsstrategi och strategi mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld.

Det sociala hållbarhetsprogrammet kommer framöver även finnas i en populärversion. Denna version ska ha enklare text och finnas på exempelvis gavle.se.

Ni ges nu möjlighet att lämna synpunkter på programmet. Därefter tas programmen för beslut i kommunfullmäktige våren 2018.

Synpunkter ska skickas till kommunstyrelsen@gavle.se senast 2018-01-15

Om du önskar få förslaget anpassat, till exempelvis i lättläst, så kontakta:

Caroline Engberg

Enhetschef social hållbarhet

Tel 026-17 81 36 caroline.engberg@gavle.se

Med vänliga hälsningar

Caroline Engberg
Enhetschef Social Hållbarhet
Administrativa avdelningen

Socialt hållbarhetsprogram 2017-2023

Kommunfullmäktige

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Syfte	3
1.2 Inledning	3
1.3 Implementering	5
1.4 Avgränsning	6
2 Social hållbarhet och andra perspektiv	7
3 Socialt hållbarhetsprogram	7
3.1 Alla i Gävle kommun har rätt till trygghet.....	8
3.2 Alla i Gävle kommun har rätt till jämställda och jämlika villkor.....	11
3.3 Alla i Gävle kommun har rätt till delaktighet.....	14
3.4 Alla i Gävle har rätt till icke-diskriminering	18
4 Uppföljning	20
5 Kunskapsguide	20
6 Bilaga Socialt hållbarhetsprogram	21
6.1 Trygghet	21
6.2 Jämställda och jämlika villkor.....	23
6.3 Delaktighet.....	25
6.4 Icke-diskriminering	27

1 Inledning

1.1 Syfte

Socialt hållbarhetsprogram för Gävle kommun har tagits fram för att säkerställa att vi, inom kommunorganisationen, arbetar tillsammans för en hållbar framtid för alla som bor och vistas i Gävle kommun idag och i framtiden. I ett hållbart samhälle betalar var tid och generation sin kommunala välfärd och skjuter inte upp problem till framtida generationer, varken ekonomiska, sociala eller ekologiska. Barn och unga är särskilt viktiga i programmets användning.

Ett socialt hållbart Gävle är jämställt, jämlikt, där alla människor får sina rättigheter respekterade. Oavsett behov och förutsättningar ges lika möjligheter till en livsmiljö där alla kan utvecklas, tillgodogöra sig kunskap, ha en god hälsa samt vara delaktig i samhällsutvecklingen. Det förutsätter tillit, respekt för mångfalden och alla människors lika värde. Ett aktivt arbete med social hållbarhet skapar en kommun som är trygg, förändringsbenägen, tål påfrestningar och där ingen person missgynnas strukturellt.

Programmets syfte och uppdrag:

- stärka kunskapen kring innebörden av begreppet social hållbarhet och hur det hänger samman med andra angränsande frågor som exempelvis folkhälsa, jämlikhet, jämställdhet, mänskliga rättigheter, mångfald samt demokrati- och medborgarinflytande
- skapa förutsättningar för att hantera den perspektivträngsel som kan råda mellan sociala hållbarhetsfrågor och hur de i sin tur förhåller sig miljömässiga och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling
- stärka kunskapen kring de insatser som behöver göras för att stärka social hållbarhet och minska skillnader i hälsa i samhället
- stärka kunskapen kring hur vi går från kunskap till handling och implementerar sociala hållbarhetsfrågor i ordinarie styr- och ledningssystem
- stärka kunskapen kring hur vi bedriver en framgångsrik strategisk samverkan inom och mellan den offentliga sektorn och idéburna sektorn, näringslivet och forskarsamhället
- stärka kunskapen kring hur vi mäter, analyserar och bedömer effekter av det vi gör för att stärka social hållbarhet
- aktivt identifiera kommande behov och utmaningar inom social hållbarhet och medverka till att utveckla insatser och strategier för att hantera dessa

1.2 Inledning

Gävle sätter segel – vision 2025

I Gävle kommuns vision för livet i kommunen 2025 står:

”Livet i Gävle är gemenskap och öppenhet, för varandra och världen.

Trygghet och nyfikenhet ger mod att växa, tillsammans och individuellt.

Mångfalden ger spännande upplevelser och frihet att välja hur vi vill leva.

Vi vågar oss ut på världshaven men återvänder gärna till livet i hemmahamnen.”

Gävle kommun växer avseende invånarantal och nådde under 2017 över 100 000 invånare. Prognosen tyder på ytterligare tillväxt vilket skapar en stad och kommun i ständig förändring. Det nya stadslandskapet växer fram och formas av olikheter i inkomst, etnicitet, genusrelationer, utbildning och yrkessammansättning. Nya livsstilar och kulturella preferenser omformar och formas av människor som ger platser olika karaktärer. Gävle kommun vill skapa en hållbar tillväxt med de mänskliga rättigheterna som grund, men också skapa en framtida kommun där medborgarna upplever att god, jämlik och jämställd hälsa och välfärd ständigt förbättras. En kommun där människor vill bo, leva och utvecklas.

Efter beslut i kommunstyrelsen i december 2015 tar Gävle kommun ett samlat grepp om arbetet med social hållbarhet. Detta för att utveckla och systematisera arbetet samt för att tydligare integrera säkerställandet av mänskliga rättigheter i arbetet. Syftet är att skapa en helhetssyn och en politisk viljeinriktning, för att på ett tydligare sätt arbeta i en riktning som lever upp till de åtaganden som finns i lagar och konventioner och för att bygga ett långsiktigt och dynamiskt samhälle i Gävle kommun. Viktiga grundpelare för social hållbarhet är demokrati, delaktighet, trygghet, tillgänglighet, jämlikhet, jämställdhet, folkhälsa samt respekt för mångfald och mänskliga rättigheter. I socialt hållbarhetsprogram kommer från och med 2017 följande program att integreras; folkhälso-, tillgänglighets-, barn och ungdomspolitiskt-, drogpolitiskt samt nationella minoritetsstrategiska programmet.

För arbetet utsågs en styrgrupp med representanter från kommunstyrelsen. De utsedda ledamöterna var Pekka Seitola (M), Jan Myléus (KS), Åsa Wiklund Lång (S), Gin Akgül Hajo (V) samt Mattias Eriksson (SD).

Definition av social hållbarhet

En hållbar utveckling innebär att vi tillgodoser våra behov idag utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. I begreppet ingår den ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionen av hållbarhet, som alla är tätt sammankopplade och måste förstås i ett sammanhang. I Gävle kommuns grundsyn för hållbarhet¹ beskrivs hur dessa dimensioner hänger samman. Den *sociala* dimensionen uttrycker målet om det goda livet för alla, för vilket den *ekonomiska* dimensionen är medlen och den *ekologiska* utgör ramen för målet och medlet.

För den sociala dimensionen av hållbarhet finns inte någon allmänt accepterad definition av begreppet. Social hållbarhet har sitt ursprung i rapporten "Vår gemensamma framtid" som Brundtlandkommissionen² 1987 tog fram på uppdrag av FN. I rapporten definieras hållbar utveckling som "En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov". Rapporten betonade att hållbar utveckling inbegriper såväl ekonomiska som ekologiska, sociala och kulturella aspekter.

Social hållbarhet har en avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle är resiliert, men samtidigt förändringsbenäget och ett samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Det är ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen³.

En förutsättning för social hållbarhet är att det råder en samsyn kring vad ett välfärdssamhälle ska erbjuda. I ett sådant samhälle karakteriseras välfärdstjänsterna av att:

- tillgodose alla människors grundläggande behov och att de mänskliga rättigheterna säkerställs i praktiken.

---

¹ Dnr 13KS38

² Formellt kallad Världskommissionen för miljö och utveckling

³ Mötesplats Social hållbarhet

- bidra till att alla människor är inkluderade.
- vara generella, men särskilt beakta de grupper som har störst behov av insatser.

Agenda 2030

I september 2015 antog världens ledare, genom FN, 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. De globala målen ersätter de tidigare milleniemalet och de ska vara vägledande i det globala, nationella, regionala och lokala arbetet med hållbarhetsfrågor. Målen ska nås till år 2030 och är en fortsättning på de tidigare åtta milleniemalet. Sverige är ett av många länder i världen som har antagit de 17 globala utvecklingsmålen och nu måste de implementeras nationellt, regionalt och lokalt för att de ska kunna uppfyllas. De globala utvecklingsmålen är väldigt övergripande och kommunerna behöver bryta ner målen till en hanterbar nivå för att kunna arbeta med dem. Kommunerna har en viktig roll för att de globala utvecklingsmålen ska kunna nås. Syftet med de globala målen är att till 2030; utrota extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen samt lösa klimatkrisen.

1.3 Implementering

Programmet implementeras genom remissförandet vid framtagande men främst via presentation och information om dess innehåll. Enhetens strategier har en stödjande roll till verksamheterna i att utveckla och samordna aktiviteter kopplat till målen. Då programmet har en övergripande och styrande roll kopplat till Gävle kommuns verksamheter, så läggs också mål och indikatorer in i Stratsys. Stratsys är Gävle kommuns ledningssystem för uppföljning av verksamheternas mål. Med stöd av Stratsys kan effekten av programmet följas över tid.

1.4 Avgränsning

I detta program berörs ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling endast till viss del. I Gävle kommuns grundsyn hållbarhet⁴ beskrivs vad hållbar utveckling innebär, där den sociala dimensionen är målet om det goda livet för alla, den ekonomiska dimensionen är ett medel för att uppnå det goda livet, den ekologiska dimensionen är ramen för målet och medlen. Hur dessa hänger ihop illustreras genom bilden nedan.

Beskrivning av hur den sociala (röd), ekonomiska (blå) och ekologiska (grön) dimensionerna av hållbarhet hänger samman.

Med ett *ekonomiskt* hållbart Gävle avser Gävle kommun att befolkningsutvecklingen är i balans avseende ålders- och könsfördelning, förändringstakt och att alla medborgare har möjlighet att försörja sig.

Med ett *ekologiskt* hållbart Gävle avser Gävle kommun att alla medborgare har insikten om att naturen har ett skyddsvärde och att vår rätt att förändra och bruka den är förenad med ett ansvar att förvalta den väl. Det innebär att alla arbetar aktivt för att minska användningen av icke-förnyelsebara naturresurser och förebygga föroreningar, kontinuerligt minska energianvändningen och öka andelen förnybar energi, bevara den biologiska mångfalden, bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga. Det miljöstrategiska program som är framtaget för Gävle kommun beaktar och driver dessa frågor.

---

⁴ Dnr 13KS38

2 Social hållbarhet och andra perspektiv

Mänskliga rättigheter och relationen till social hållbarhet

Socialt hållbarhetsprogram för Gävle kommun innefattar även arbetet med de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna handlar om att staterna har kommit överens om vilka regler som ska gälla för att garantera den enskilda människan ett människovärdigt liv. Rättigheterna talar om vilka skyldigheter – vad som ska göras och vad som inte får göras – som den offentliga sektorn har gentemot individen. Hela den offentliga förvaltningen har ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och tillgodoses.

Hållbarhetsarbetet har utvecklats så att den sociala dimensionen idag spelar en mer framträdande roll än tidigare och de mänskliga rättigheterna kan bidra till att klargöra och precisera det sociala hållbarhetsperspektivet. Social hållbarhet har flera likheter med mänskliga rättigheter; trygghet, arbete, utbildning, hälsa och delaktighet berör centrala dimensioner av mänskliga rättigheter och social hållbarhet.

Förhållandet mellan social hållbarhet och mänskliga rättigheter är komplext, men det är av vikt att arbeta med mänskliga rättigheter i nära koppling till hållbarhet eftersom kommunen redan antagit hållbarhet som överordnat perspektiv. Mänskliga rättigheter tillsammans med folkhälsoperspektivet bidrar till att precisera den sociala hållbarhetsdimensionen.

Folkhälsa och relationen till social hållbarhet

Folkhälsa definieras som ett uttryck för befolkningens hälsotillstånd, som tar hänsyn till såväl nivå som fördelning av hälsan. En god folkhälsa innebär inte bara att hälsan genomsnittligt bör vara så god som möjligt. Skillnaderna mellan olika grupper i samhället bör också vara så liten som möjligt.

Folkhälsoarbete innefattar planerade och systematiska insatser för att främja hälsa och förebygga sjukdom. En uttalad avsikt är att påverka faktorer (frisk-, skydds- och risk-) och förhållanden (struktur och miljö) som bidrar till en positiv hälsoutveckling på befolkningsnivå. Insatserna kan vara samhälls- och/eller grupp- respektive individinriktade.

Socialt hållbarhetsprogram för Gävle kommun har som helhet en inverkan på förutsättningarna för folkhälsan.

3 Socialt hållbarhetsprogram

Socialt hållbarhetsprogram för Gävle kommun omfattar fyra programövergripande områden med underliggande program mål. Under respektive programövergripande mål ges en nulägesbeskrivning av området och den generella viljeinriktningen. I de underliggande program målen anges målen för Gävle kommun.

Beskrivning av Socialt hållbarhetsprogram för Gävle kommun med de fyra programövergripande målområdena.

Prioriterat för samtliga målområden:

- Utforma insatser för socialt hållbar utveckling som utgår ifrån evidensbaserad kunskap och metod, det vill säga en medveten och systematisk strävan att bygga arbetet på bästa möjliga vetenskapliga grund och beprövad erfarenhet, samt sträva mot att bidra till ny kunskap och nya metoder.
- Följa upp hur personer i alla åldrar utifrån kön själva uppfattar att de har det, vad de vill och vilka behov de har, samt hur hälsa och välfärd ser ut för olika grupper utifrån registerdata.
- Utveckla och särskilt beakta barn och ungas villkor, rättigheter och möjligheter att vara delaktiga i beslut som berör dem.
- Erbjuder lättillgänglig kunskap till förtroendevalda och anställda om mänskliga rättigheter och om vad som påverkar den sociala hållbarheten.
- Medborgarna ses som medskapare.

Programövergripande mål:

3.1 Alla i Gävle kommun har rätt till trygghet

För att alla i Gävle ska känna trygghet är det viktigt med en helhetssyn som inbegriper såväl fysisk som social och ekonomisk trygghet. Trygghet är subjektivt och det är därför viktigt att varje enskild människas behov står i centrum. Att Gävle erbjuder trygga levnadsförhållanden och kan påvisa låg kriminalitet är starka tillväxtfaktorer och en grundsten i ett socialt hållbart samhälle. Det gör kommunen till ett attraktivt alternativ för boende, studier, arbete och etableringar.

Boendeområden och närmiljöer ska erbjuda mötesplatser för människor i olika åldrar och med olika bakgrund och boendeformer. Trygghetsfrämjande åtgärder sker genom att de boende görs delaktiga och har inflytande vid utformningen och användningen av allmänna ytor och lokaler.

Det trygghetsskapande arbetet handlar därför om att både beakta trygghetsaspekten i planeringsarbetet såväl som att aktivt arbeta med förebyggande insatser inom flera arenor och till alla åldrar. Trygghet ska finnas oavsett ålder, kön, etnicitet, sexuell läggning och könsidentitet, funktionsförmåga och religion.

Individens behov ska stå i centrum även när det gäller språket. Det finns kommuninvånare vars trygghet är starkt kopplad till att kunna få information och bli bemött på något annat språk än svenska. Kommunen ska så långt det är möjligt kunna möta kommuninvånarna på deras eget språk.

Med de tre programmålen, Gävle är en kommun fri från våld, Alla i Gävle har rätt till tryggt och värdigt boende och Barn och Unga i Gävle kommun har trygga uppväxtvillkor, fastställs särskilt prioriterade områden som sammantaget bidrar till att Gävle blir en trygg kommun för alla.

Programmål:

Gävle är en kommun fri från våld

Gävle kommun har en nollvision för våld. Det innebär att utifrån ett helhetsgrepp arbeta förebyggande och brett mot våld, inte enbart med fokus på offer och förövare. Det utgår ifrån en socioekologisk modell med både individer i relationer, närmiljön och samhället. Det trygghetsskapande arbetet handlar om att både beakta trygghetsaspekten i planeringsarbetet såväl som att aktivt arbeta med förebyggande insatser inom flera arenor och till alla åldrar. Fokus är på våld som finns i nära relationer, i hedersrelaterad kontext respektive våldsbejakande extremism.

Gävle kommuns verksamheter ska ha god kunskap avseende våldsprevention liksom ökad kännedom om särskilt utsatta grupper. Verksamheterna ska ha kunskap om våldsutövarna samt metoder och arbetssätt för att särskilt möta dessa.

Gävle kommun ska bidra och verka för en samordning med andra samhällsaktörer, så att den som blivit utsatt för våld ska mötas av synkroniserade insatser.

Gävle kommun ska aktivt arbeta med att bryta förövarnas destruktiva beteenden för att på sikt minska våldet.

Framgångsfaktorer

Tidigt och långsiktigt förebyggande arbete utifrån ett genusperspektiv

Kunskaphöjande insatser avseende våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och våldsbejakande extremism

Utveckling av rutiner i kommunens förvaltningar och bolags verksamheter i att våga fråga om våld i nära relation.

Medborgardialoger med trygghet i fokus.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- utsatthet i skolan- unga och våld- indikator medborgarenkät VINR (enbart var 3:e år)- Lupp om				

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
heder (ej årligen)- anmälda våldsbrott- anm brott kvinnofrid- invånare som avstår att gå ut ensam- tillit till andra-				

Programmål:

Alla i Gävle kommun har ett tryggt och värdigt boende

Gävle kommun ska skapa förutsättningar för bostadsområden som är socialt hållbara och som motverkar boendesegregation och främjar trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa. Att ha ett bra boende är ett av de grundläggande livsvillkoren. Boende och närmiljön samspelar tydligt med invånarnas och befolkningens hälsa. En integrerad, trygg och hälsofrämjande boendemiljö främjar hälsa på såväl individ-, som områdes- och befolkningsnivå. På motsatt sätt påverkar hemlöshet, eller otrygga boendeförhållanden, trångboddhet, en segregerad och otrygg boendemiljö hälsan, tilliten och den sociala sammanhållningen negativt i ett område och i en stad⁵.

Gävle kommun ska utföra sociala konsekvensanalyser i planeringsprocesser där hälsofrämjande aspekter och risker för ojämlikhet i hälsa kan finnas.

Gävle kommun ska i möjligaste mån verka för att tillgodose bostadsbehov hos de med svag ställning på bostadsmarknaden.

Gävle kommun ska ha strategier mot hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

Framgångsfaktorer

Utveckling av samverkan och rutiner i förebyggande syfte för att motverka vräkning.

Säkerställande av goda boendemiljöer, särskilt i områden med hög trångboddhet.

Verka för att en likvärdig tillgång till privat och offentlig service i alla livskeden.

Inkludering av perspektivet jämlik hälsa i utvecklingsstrategier.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
Mäta inkludering Brukare uppfattning om kvalitet Tillgång/väntetid på bostäder LSS Tillgång/ väntetid bostäder SÄBO				

⁵ Kölegård 2012

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
Tillgång/väntetid SÄBO finskspråkig				

Programmål:

Barn och Unga i Gävle kommun har trygga uppväxtvillkor

I Gävle kommun ska uppväxtvillkoren för barn och unga vara trygga och goda för att få en bra start i livet och möjlighet att utvecklas. Barn och ungas tillvaro i hemmet, familjen, skolan och på fritiden är viktiga. Att säkerställa trygga uppväxtvillkor och se till barnets bästa berör därför det mesta av kommunens verksamhet. I det sammanhanget ska kommunens verksamheter ta ett gemensamt ansvar. Barn är fullvärdiga och kompetenta individer och ska mötas med respekt och i ögonhöjd. Det innebär att Gävle kommun säkerställer förståelsen för barn och ungas villkor och behov i hela organisationen.

Gävle kommun fortsätta utveckla förebyggande och tidiga insatser till barn och unga som tillhör olika riskgrupper, eller som har utvecklat begynnande problem.

Gävle kommun ska erbjuda blivande föräldrar samt föräldrar med barn i åldrarna 0-18 år stöd i sitt föräldraskap.

Gävle kommuns verksamheter ska finnas i miljöer där barn och unga befinner sig och låta kunskaper om de livsvillkor som finns i området utgöra underlag för planering och innehåll.

Framgångsfaktorer

Utvecklad samverkan och rutiner mellan aktörer och huvudmän som har olika ansvarsområden när det gäller stödet till barn och unga.

Utveckling av trygga mötesplatser.

Fortsatt tillämpning och implementering av Gävle kommuns barnchecklista

- **indikatorer** från lupp (ej årliga)- barnfattigdom- vräkningar som rör barn- behörighet till gy- och yrkesprogram – användning av barnchecklistan inför beslut i nämnd/fullmäktige

Programövergripande mål:

3.2 Alla i Gävle kommun har rätt till jämställda och jämlika villkor

Gävle kommuns utformning, grundläggande värderingar, dess ekonomiska utveckling liksom inkomstfördelning, lagstiftning, jämlikhet, jämställdhet, demokrati och integration är viktiga förutsättningar för medborgarnas välfärd och för kommunens utveckling.

Ojämlika villkor uppkommer av förutsättningar, möjligheter, händelser och beslut under livets gång, och att dessa tenderar att förstärka varandra. Att de ojämlikhetsskapande processerna börjar tidigt i livet medför att vikt ska läggas på tidiga insatser, på hälsofrämjande samt skade- och sjukdomsförebyggande åtgärder. Därför behövs ett mer aktivt arbete för att åstadkomma just en större tyngd i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Tidiga insatser handlar inte enbart om barn och unga. Främjande och förebyggande arbete kan och bör bedrivas över hela livet, och det är av vikt att försöka bryta ett negativt förlopp i ett tidigt skede.

I de tre nedanstående programmålen; Gävle kommun har jämställd och jämlik hälsa, Alla i Gävle ges förutsättningar att bilda, utbilda sig och bli en del av arbetsmarknaden samt Gävle kommun skapar förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid fastställs prioriterade områden som alla bidrar till att nå det övergripande programmålet, Rätten till jämställda och jämlika villkor.

Programmål:

Gävle kommun har jämställd och jämlik hälsa

Gävle kommun har goda möjligheter att påverka många grundläggande bestämningsfaktorer för hälsa. Arbetet med att nå jämställd och jämlik hälsa är en del av det strategiska och långsiktiga arbete som utförs av Gävle kommun. Det innebär att undanröja formella hinder, men också aktiva åtgärder för att skapa mer likvärdiga förutsättningar inom till exempel skola, kultur, fritid samt hälso- och sjukvård.

Gävle kommun ska utifrån ett hälsofrämjande synsätt tillhandahålla stödjande livsmiljöer och öka frisk- och skyddsfaktorerna för invånarna.

Gävle kommun ska skapa initiera eller vidmakthålla åtgärder för att minska hälsoskillnader utifrån socioekonomiska faktorer och till särskilt utsatta grupper.

Framgångsfaktorer

Utveckling av tidiga främjande och förebyggande insatser för att minska hälsoskillnader i samhället.

Fortsätta möjliggöra tillämpning av goda levnadsvanor hos befolkningen.

Stödja en positiv utveckling av den psykiska hälsan i befolkningen.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- självskattad hälsa (bryta på riskgrupper?)- psykisk ohälsa (ålder och kön)- ANDT indikatorer- ohälsa dagar- 0-19 år ek. utsatta hushåll- ek utsatta äldre- trauma?- beräknad levnadslängd (kön)				

Programmål:

Alla i Gävle ges förutsättningar att bilda, utbilda sig och bli en del av arbetsmarknaden

För att uppnå en likvärdig utbildning ska skolan kompensera för individers skilda förutsättningar. Alla ska ha jämlika möjligheter att nå ett gott studieresultat. Kompetenser, kunskaper och utbildning finns hos alla individer, men de ser olika ut. Utbildning handlar om mer än att höja den egna kompetensen. Utbildning på gymnasienivå ger ökade möjligheter till

arbete och Gävle kommun ska arbeta aktivt med att ge förutsättningar till alla att fullfölja gymnasiet med godkända betyg. Insatser ges och behöver även i framtiden ges fortlöpande i Gävle kommun för att ge stöd till att höja utbildningsnivån hos både barn och unga. Utbildning handlar även om möjliga utbildningsvägar för vuxna och att det ska finnas möjligheter att finansiera sina studier.

Gävle kommun ska motverka skolmisslyckanden genom att tidigt identifiera elever som inte klarar kunskapsmålen eller har andra svårigheter, och tidigt erbjuda adekvat stöd för att säkerställa att barn och unga får möjlighet att nå sin fulla potential.

Gävle kommun ska skapa en god lärandemiljö i skolan med utgångspunkt i det ömsesidiga sambandet mellan hälsa och lärande

Gävle kommun ska ha god kännedom om möjliga utbildningsvägar för barn, ungdomar, unga vuxna och vuxna samt den påverkan olika utbildningsbakgrunder har för möjligheten att tillgodogöra sig utbildning.

Gävle kommun ska verka för att fler kommer i arbete.

Gävle kommun ska tillsammans med civilsamhällets aktörer erbjuda attraktiva och värdeskapande former av frivilliga arbetsinsatser.

Framgångsfaktorer

Stärka förutsättningarna till fullföljd gymnasieutbildning.

Utveckling av samverkan både internt inom kommunen, men även med externa parter.

En andel av kommunens tjänster bör gå till personer med funktionsnedsättning.

Utveckling av icke-formella utbildningsvägar och god samverkan mellan skola och arbetsliv.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- andel gymnasieutbildade (unga/vuxna kön och etnicitet)- arbetslöshet och ej heller i studier, samt långtidsarbetslösak. Examen (kön/etnisk bakgrund)- drop outs gy				

Programmål:

Gävle kommun skapar förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid för alla

I Gävle ska det vara lätt att kunna engagera sig och hitta eller skapa en plats för att kunna utveckla sina intressen tillsammans med andra. Det är viktigt att de som bor i kommunen själva är medskapare för fysiska, kulturella och sociala aktiviteter för en meningsfull fritid.

Aktiviteter ska vara av inkluderande och anpassad karaktär så de inte upplevs diskriminerande. I Gävle kommun bidrar civilsamhället till ett rikt utbud av aktiviteter. Att skapa attraktiva offentliga rum med mötesplatser där fler vill och kan vara med och genomföra aktiviteter under en större del av dygnet och året är av vikt.

Gävle kommun ska främja hälsa genom att öka tillgången till aktiviteter.

Gävle kommun ska fortsätta verka för en meningsfull fritid i nära samverkan- och med goda relationer till civilsamhällets aktörer.

Framgångsfaktorer

Fortsatt utveckling med mångfald av mötesplatser.

Minska konsekvenserna av social och ekonomisk utsatthet hos barn och unga.

Utveckling av medborgardialog och samverkan för att skapa förutsättningar för inflytande.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- enkät Din fritid- lupp- socialt och kulturellt deltagande- tillit till andra- hushåll m ek. bistånd- mötesplatser medborgarenkät SCB nöjdhet med utbud				

Programövergripande mål

3.3 Alla i Gävle kommun har rätt till delaktighet

Att människor känner tillit och har förtroende till varandra och till samhällets institutioner är grundläggande för demokratin och för en hållbar utveckling. Om tilliten är låg och det finns stora skillnader i tillit mellan olika samhällsgrupper och delar av landet ökar risken för ekonomiska och hälsomässiga klyftor. Delaktighet och inflytande i samhället bedrivs, förutom inom politiken men också genom samråd av olika slag. Gävle kommun ska sträva efter ett inkluderande samhälle där alla har rätt till delaktighet. Ett samhälle där alla ska ta samma ansvar och ha lika möjligheter. Ett samhälle där alla ska bidra till och utveckla.

De fyra programmålen; Gävle kommun verkar för delaktighet och reellt inflytande, Gävle är en tillgänglig kommun, Gävle kommun har ett gott samarbete med civilsamhället och Gävle kommuns verksamheter har god kunskap om och respekt för nationella minoriteterna är prioriterade områden som alla bidrar till att nå programövergripande målet Alla i Gävle kommun har rätt till delaktighet.

Programmål

Gävle kommun verkar för delaktighet och reellt inflytande

Känslan av samhörighet och möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället är grundläggande för människors välbefinnande och hälsa.

I Gävle kommun vågar vi prova nya vägar att nå ut med information och skapa dialog, och bli en föregångare för demokratiarbete. Gävle kommun arbetar brett för att ytterligare öka förtroendet för kommunens organisation, och tilliten till varandra. Gävle kommun arbetar på medborgarnas uppdrag och har ett särskilt ansvar för saktighet och opartiskhet. Detta kan ske både genom systematiska medborgardialoger och genom stimulans och stöd för att underlätta för medborgarna att engagera sig. Nya former för dialog behöver utvecklas för att skapa delaktighet och samverkan, där särskilt civilsamhället är en viktig aktör.

Barn och unga berörs av kommunal verksamhet och för att säkerställa att vårt arbete sker i linje med andemeningen i FN:s konvention om barnets rättigheter anammar vi ett barnperspektiv som sätter barnets bästa i främsta rummet. Att anamma ett barnperspektiv handlar både om attityder, kunskap och arbetssätt. I Gävle kommun ser vi på barn och unga som en heterogen grupp av självständiga individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. Barn och unga är vår framtid, men en ung person måste också vara viktig här och nu.

Gävle kommun ska ha metoder för dialog och samråd med barn och unga för att möjliggöra delaktighet och inflytande.

Gävle kommun ska flera olika former för dialog och samverkan.

Framgångsfaktorer

Gävle kommun arbetar innovativt för att nå de grupper som idag är delaktiga i lägre utsträckning.

Utveckling av e-tjänst och digitala former att skapa förutsättningar för inflytande.

Utveckling av medborgarenkäter i relation till social välfärd.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- valdeltagande- förtroende för politik-förekomst råd och medborgardialog - delaktighetsindex- Nöjd inflytande index (info, förtroende, kontakt, påverkan)				

Programmål:

Gävle är en tillgänglig kommun

Gävle kommun ska skapa förutsättningar för ett tillgängligt Gävle, där personer med funktionsnedsättning kan leva oberoende och självständigt samt delta fullt och jämlikt i samhället. Utbildning behöver anpassas utifrån individens förutsättningar, vilket skapar kvalifikationer för arbetsmarknaden och i övriga livet. Arbetet eller meningsfull sysselsättning är en av de viktigaste faktorerna för att kunna vara delaktig i samhället. Kommunen har ett särskilt viktigt ansvar som arbetsgivare. Samverkan tillsammans med andra aktörer som t ex arbetsförmedling, försäkringskassan, och näringslivet är en förutsättning för att framgångsrikt arbete. Gävle kommun har även ett stort ansvar i att öka både den fysiska och kommunikativa tillgängligheten. Med en god tillgänglighet skapas möjlighet för alla att delta i idrotts- och kulturlivet både som utövare och som besökare. För att kunna ta sig till skola, arbete och fritidsaktiviteter behöver kollektivtrafiken ha en god tillgänglighet och användbarhet. Även tillgång till cykel- och gångvägar som möjliggör självständiga förflyttningar är av vikt.

Gävle kommun ska säkerställa en tillgänglig (pedagogiskt, socialt och fysisk) lärmiljö i förskolan och skolan.

Gävle kommun ska säkerställa att funktionshinderperspektivet finns med och synliggörs i behovsanalys och insatser gällande utbildning och sysselsättning.

Gävle kommun ska tillhandahålla tillgängliga och inkluderande fritidsaktiviteter inom- och utomhus.

Framgångsfaktorer

Utgå ifrån en bred förståelse av vad tillgänglighet är.

Aktivt och kontinuerligt förbättringsarbete i samverkan med arbetsförmedlingen, försäkringskassan och civilsamhället.

Den fysiska miljön, kommunikationer och offentliga lokaler i Gävle kommun är tillgängliga för alla.

Gävle kommun kommunicerar lättillgängligt, på flera språk och på ett inkluderande sätt där kommunens mångfald synliggörs.

INDIKATORER BEHÖVER KOMPLETTERAS

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
Arbetsmarknad	60% (13)			
Fysisk tillgänglighet	79% (9)			
Idrott	59% (28)			
Kultur	62% (21)			
Utbildning	62% (61)			

Programmål:

Gävle kommun har ett strukturerat och gott samarbete med civilsamhället

Ett starkt civilsamhälle utgör en av grunderna för tillit och förtroende i samhället. Hos civilsamhällets organisationer bedrivs verksamheter som är centrala för socialt hållbar samhällsutveckling och minskade hälsoskillnader i befolkningen. Civilsamhällets aktörer kan spela en betydelsefull roll i att fungera som en länk mellan invånare och beslutsfattare men också som ett stöd i arbetet i kommunens alla områden. Flera Svenska kommuner har arbetat framgångsrikt med medborgardialoger och framtagande av överenskommelser med civilsamhället. En sammanställning och utvärdering är gjord av SKL (Dialoger och överenskommelse med civilsamhället 2014) som visar på goda exempel.

Gävle kommun ska verka för utveckling av samverkan och dialog med civilsamhället.

Gävle kommun ska verka för framtagandet av överenskommelser med civilsamhället.

Gävle kommun ska utveckla en digital plattform för kommunens samverkan med civilsamhället.

Framgångsfaktorer

Riktlinjer och information om stöd som ges till civilsamhället.

Utveckling av ett strukturerat samarbete med civilsamhället för att hitta gemensamma lösningar för en hållbar kommun.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- SOU nationell statistik att bryta på kommun nivå?- föreningsanslutna (minskar och ökar vikten att nå via andra kanaler)				

Programmål:

Gävle kommuns verksamheter har god kunskap om och stärker respekten för nationella minoriteter

Gävle kommun bedriver strukturerat minoritetspolitiskt arbete i samråd med kommunens nationella minoriteter - sverigefinnar, romer, samer, tornedalingar och judar. Kommunen har i uppdrag att säkerställa att alla invånare som hör till de nationella minoriteterna får sina rättigheter tillgodosedda gällande språk, kultur och information. God kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter säkerställer att beslut fattas och prioriteringar görs inom olika verksamhetsområden utifrån dessa grunder. Att synliggöra de nationella minoriteternas historiska och nuvarande närvaro i kommunen är av vikt för kommunen.

Gävle kommun ska främja ett mer språkbevarande klimat och särskilt barns möjligheter att lära sig sitt nationella minoritetsspråk.

Gävle kommun ska utveckla och hitta effektiva sätt att motarbeta diskriminering så att ingen kommuninvånare behöver dölja sin kulturella identitet.

Gävle kommun ska samråda med samtliga nationella minoriteter som finns representerade i kommunen.

Framgångsfaktorer

Förankring och spridning av arbetet med de nationella minoriteternas språk och kultur.

Möjliggöra de nationella minoriteternas tillgång till modersmål och språkbruk.

Kunskaphöjande insatser om minoritetslagstiftningen och samtliga nationella minoriteters rättigheter.

Gävle kommun säkerställer finsk språkkompetens.

Gävle kommun säkerställer romsk språk- och kulturkompetens i arbetet med romsk inkludering.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- antal minoritetsgrupper som kommunen har aktivt samråd med				

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- antal nat.min språk som kommunen informerar på - diskrepansens mellan de som ansökt om modersmålsundervisning i nat.min språk men ej beviljats det.				

Programövergripande mål

3.4 Alla i Gävle har rätt till icke-diskriminering

Alla människor är lika i värde och rättigheter. Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna. Enligt den svenska diskrimineringslagen får ingen människa diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Målet för regeringens insatser mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering. Området omfattar åtgärder för att förebygga diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Andra frågor som är kopplade till detta område är åtgärder mot rasism, homofobi och andra liknande former av intolerans. Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande i en demokrati. Ett aktivt arbete för principen om alla människors lika värde såväl i Sverige som i olika internationella sammanhang är fortsatt av vikt. Åtgärder genomförs bland annat inom ramen för jämställdhetspolitiken, minoritetspolitiken, integrationspolitiken och funktionshinderspolitiken. De nedanstående programmålen; Gävle kommuns verksamheter arbetar rättighetsbaserat, Gävle kommuns verksamheter har ett respektfullt bemötande utifrån ett normkritiskt förhållningssätt, Gävle kommuns verksamheter har ett strukturerat arbetssätt för att motverka diskriminering är prioriterade områden som samtliga bidrar till att nå målet Rätten till frihet från diskriminering.

Programmål:

Gävle kommuns verksamheter arbetar rättighetsbaserat

Ett rättighetsbaserat arbetssätt syftar till ökad förståelse för hur verksamheter kan applicera ett rättighetsperspektiv i det dagliga arbetet. Det avser hur centrala styrdokument från den egna myndigheten utformas, men också betydelsen av att ha det perspektivet vid utformning av handlingsplaner. Arbetssättet avser även uppföljning av integreringen av mänskliga rättigheter i verksamheten med så kallade indikatorer. Arbetet kan också speglas i värdegrund för verksamheten. Gävle kommun har en värdegrund som är framtagen för kommunen ” För att göra rätt saker och agera klokt i vår vardag är det viktigt att vi utgår från gemensamt uttalade värderingar. Värderingar som uttrycker vår väg för att på bästa sätt tillgodose våra medborgares och kunders gemensamma intressen”.

Gävle kommuns verksamheter ska tillämpa ett rättighetsbaserat arbetssätt.

Gävle kommun ska ha sociala krav i upphandling och inköp.

Framgångsfaktorer

Gävle kommuns verksamheter har god kunskap om och beaktar de mänskliga rättigheterna.

Fortsatt tillämpning och implementering av Gävle kommuns barnchecklista och ökad kunskap om barnkonventionen inom verksamheterna.

Rutin för säkerställande av sociala krav vid upphandling.

Indikatorer

Användning av barnchecklistan inför beslut i nämnd/fullmäktige

Avtalstrohet sociala krav i upphandling

Programmål:

Gävle kommuns verksamheter har ett respektfullt bemötande utifrån ett normkritiskt förhållningssätt

Bemötande handlar om ett samspel mellan människor och den inställning som personer har till varandra och hur det kommer till uttryck i tal, handlingar, gester, ansiktsuttryck och tonfall.

Med hjälp av ett normkritiskt perspektiv kan vi få syn på, och förändra, begränsande strukturer och normer, i stället för att försöka få enskilda individer att passa in i mallen. Det innebär bland annat att få syn på, och ifrågasätta, de normer som påverkar uppfattningar om vad som är "normalt" och därmed oreflekterat uppfattas som önskvärt. Genom att strukturer förändras, i stället för att individer anpassas, finns förutsättning för hållbar och långsiktig systemförändring. Normkritik kan ses som ett verktyg, med vilket verksamheter kan skapa egna förutsättningar till förändring av strukturer.

Gävle kommuns verksamheter ska ha kunskap om normkritiskt förhållningssätt och hur detta kan omsättas i praktisk handling i vardagsarbetet.

Gävle kommuns verksamheter ska erbjudas service och bemötandebildning för att utveckla det respektfulla bemötandet.

Gävle kommun ska fortsätta ha funktionen bemötandeombud för att tillvarata de synpunkter som medborgarna vill lyfta.

Framgångsfaktorer

Gävle kommuns verksamheter tillämpar Gävle kommuns värdegrund.

Jämställdhets- och mångfaldsperspektivet finns på alla nivåer och integreras i alla verksamheter.

Bemötandeombudsfunktionen på nätet är utvecklad och marknadsförd.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019
- upplevd diskriminering-skolenhet utsatthet- MAU utsatthet- lupp, ej årligen(-bemötande enkät soc/Omv)				

Programmål:

Gävle kommuns verksamheter har ett strukturerat arbetssätt för att motverka diskriminering

Gävle kommun bär en nyckelroll och har ett stort ansvar för efterlevnad av de mänskliga rättigheterna i praktiken. Utvecklingen i dagens samhälle är komplex. Det finns ett starkt stöd i samhället för öppenhet och inkludering men samtidigt vittnar många om ett hårdare samhällsklimat där diskriminering och rasism visar sig allt tydligare. Engagemanget för människors lika värde och tillgångar till rättigheter och möjligheter är stort och det är ett engagemang som Gävle kommunen ska ta fasta på. En förenklad beskrivning av diskriminering enligt diskrimineringslagen innebär att någon missgynnas eller kränks med samband sju diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Gävle kommuns verksamheter ska ha metoder för att motverka och strukturerat följa upp diskriminering.

Gävle kommuns verksamheter ska ha kompetens inom HBTQ men också funktionshinder

Gävle kommuns verksamheter ska ha god kompetens om hur man förebygger diskriminering

Framgångsfaktorer

Kompetensutveckling om diskriminering inom Gävle kommuns verksamheter.

Intern framtagen HBTQ- certifiering som är införd i koncernen.

Fortsatt utveckling av rutiner för att förebygga diskriminering.

Aktivt arbete med ECCARs tiopunktsprogram.

Indikator	Utfall 2016	Målvärde 2017	Målvärde 2018	Målvärde 2019

4 Uppföljning

Effekterna av programmet följs upp via ordinarie lednings- och uppföljningssystem Stratsys. Via indikatorer kan utveckling mätas över tid.

5 Kunskapsguide

Barn och unga – barn är enligt FN:s konvention om barnets rättigheter varje människa under 18 år. Ungdom är enligt Sveriges ungdomspolitik människor mellan 13-25 år.

Civilsamhället – definieras i Sveriges politik för det civila samhället som ”en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen”⁶

⁶ http://www.regeringen.se/contentassets/907a5e554a23428f9aef3c2d7221a2de/palett-for-ett-starkt-civilsamhalle-sou-2016_13.pdf

***Diskrimineringsgrunder** - det finns sju diskrimineringsgrunder som omfattas av lagens diskrimineringsförbud: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder*

***Mänskliga rättigheter (MR)** – en del av folkrätten och reglerar relationen mellan staten och enskilda individer. MR är ett juridiskt system som begränsar statens makt över individen och som samtidigt fastslår vissa skyldigheter för staten gentemot individen.*

***Nationella minoriteter** - De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. De historiska minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.*

***Normkritiskt förhållningssätt**- I ett normkritiskt förhållningssätt granskas och ifrågasätts normer som ex kränkningar, trakasserier, mobbing, diskriminering, vardagsrasism och negativ särbehandling*

***Våldsbejakande extremism**- Våldsbejakande extremism handlar om att bejaka och bruka våld som medel för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer.*

6 Bilaga Socialt hållbarhetsprogram

Sverige står i likhet med flera länder i världen inför stora påfrestningar inom ekonomi, miljö och det sociala området. En åldrande befolkning, urbanisering, utarmning av glesbygden och skillnader i hälsa mellan olika grupper innebär stora utmaningar för samhället. För att hantera dessa utmaningar krävs ett livscykel- och helhetsperspektiv, från barns och ungas uppväxtvillkor, arbetsliv och sysselsättning till äldres villkor. Det måste i sin tur inkludera såväl ett jämställdhets- som ett jämlikhetsperspektiv. Av såväl etiska som samhällsekonomiska skäl är det viktigt att stärka förebyggande och hälsofrämjande insatser.

Programområde:

6.1 Trygghet

Gävle är en kommun fri från våld

Att slippa bli utsatt för våld är en mänsklig rättighet för alla. Ett systematiskt och kunskapsbaserat arbete för att förebygga våld och trakasserier är idag inte en valmöjlighet utan en nödvändighet. Och att driva utveckling och höja kunskapen i hela kommunen är en skyldighet gentemot alla de medborgare som möter våld och trakasserier, med särskilt fokus på våld i nära relationer.

Gävle kommun deltar tillsammans med sex andra kommuner i Sverige i den nationella satsningen En kommun fri från våld, där det våldsförebyggande arbetet står i centrum. För att förebygga våld är det mest framgångsrikt att arbeta kommunövergripande och att göra tidiga insatser mot det lindriga våldet innan det hinner utvecklas till allvarligt våld.

Våld i nära relationer handlar om olika typer av våld som kan förekomma mellan personer som har en nära relation till varandra. Våldet sker vanligtvis inomhus i hemmet och varierar i allvarlighetsgrad och frekvens. Genom fysiskt, psykiskt, sexuellt och materiellt våld kontrolleras offrets beteende och handlingsfrihet (Nationellt centrum för kvinnofrid 2012). I Gävle kommun har fyra av tio kvinnor och var fjärde man varit utsatt för våld i nära relation, och i genomsnitt har två barn i varje klass bevittnat våld i hemmet. Förutom det direkta lidandet för enskilda personer så medför våldet stora samhällskostnader. En konsekvens av våldet kan vara att den

drabbade sjukskriver sig från arbete eller studier. En av sex utsatta kvinnor i Gävle kommun har sjukskrivit sig på grund av våld i nära relationer. Här är Gävle en av få kommuner i landet som utvecklat en utbildning om våld i nära relationer med utbildningsmaterial som verktyg för att förebygga och minska sjukskrivningar.

I förslaget till nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor⁷ framgår att mer fokus behöver läggas på våldets orsaker och förebyggande åtgärder. I det arbetet måste fler aktörer delta aktivt i större utsträckning än tidigare. Att involvera pojkar och män i det främjande och förebyggande arbetet är också nödvändigt för att uppnå goda resultat likväl som det är av vikt att uppmärksamma män som upplever våld i nära relation.

I Sverige har regeringen tagit initiativ till insatser för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer som t ex barnnåtkenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Tvångsäktenskap och barnnåtkenskap ska inte tolereras då det är allvarliga kränkningar och stora ingrepp i den personliga integriteten och friheten. Könsstympning är inte endast ett brott mot rätt till kroppslig integritet utan utgör också ett förtärande av kvinnans rätt till självständighet.

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld för att uppnå ett ideologiskt mål.

Inom förskola och skola behöver arbetsformer utvecklas för att ge trygghet och minskad stress för eleverna. Det ger möjlighet till goda skolprestationer utifrån den enskilda elevens förutsättningar. I Gävle kommun har ett framgångsrikt arbete med den så kallade Gävlemodellen bedrivits i skolan. Effekten av den visar att mellan- och högstadiel elever i Gävle kommun skattar lägre än riket upplevelsen att vara mobbad. Dock finns ett svagt sjunkande resultat avseende trygghet i skolan där främsta elever i årskurs 8 anger att tiden i skolan kan uppfattas som otrygg.

Avseende det fysiska våldet i skolan har nästan en tredjedel av pojkarna och drygt var tionde flicka någon gång under terminen utsatts för slag eller sparkar⁸.

Alla i Gävle har rätt till ett tryggt och värdigt boende

Konsekvenserna av bristen på bostäder är särskilt påtaglig för grupper som är nya på bostadsmarknaden såsom unga, nyanlända och för grupper i särskilt utsatta situationer som de som saknar anställning, har låga inkomster, är skuldsatta eller har ohälsoproblem som psykisk ohälsa eller missbruksproblem. Socialstyrelsens kartläggning (2011a) har visat att allt fler blir hemlösa på grund av låga inkomster och dålig förankring på bostadsmarknaden snarare än pga. sociala problem. På senare tid har trångboddhet uppmärksammats som ett ökande problem, särskilt i storstäderna. Generellt är trångboddhet fyra gånger så vanligt bland låginkomsthushåll jämfört med hushåll med höga inkomster och är vanligare bland de som bor i hyresrätt eller är ensamstående med barn, samt bland utrikesfödda. I synnerhet påverkas barn och ungas uppväxtvillkor då trångboddhet försvårar möjligheterna att sköta skolarbetet och sociala kontakter. Här kan kompensatoriska åtgärder som tillgång till mötesplatser, fritids- och kulturaktiviteter, läxhjälp m.m. spela en viktig roll (Albin et al. 2012). Trångboddhet är i vissa områden också förknippad med undermåligt underhåll av bostäderna som påverkar hälsoaspekter som bl.a. astma, trötthet och huvudvärk (Oudin et al. 2016). Boverket definierar ett integrerat bostadsområde som ett område som har jämlika förutsättningar till service, skola, kollektivtrafik, grönområde och tillgång till rekreation (Boverket 2010). En avgörande faktor för integrerade bostadsområden är placering och utveckling av väl fungerande skolor (Healthy cities 2017; Kölegård 2012). Tillgång till andra samhällsfunktioner som sjukvård, bibliotek, socialtjänst, polis och annan service som affärer, kultur och fritidsmöjligheter är förutsättningar för trivsel, trygghet och hälsa. Det talas oftast om utsatta områden i segregationssammanhang, men det är snarare så att en polarisering drivs av att den resursstarka delen av befolkningen bor åtskilt. Det är därmed staden i sin helhet som är segregerad, inte enskilda områden. Det är då

⁷ SOU 2015:55

⁸ Enkätresultat Gävlemodellen

avgörande att olika välfärdsinstitutioner som skola och hälso- och sjukvården finns närvarande och fungerar väl i alla områden. Med en medveten samhälls- och stadsplanering kan även förändringar i den byggda miljön påverka förutsättningar för mer sammanhållna integrerade städer och samhällen.

Barn och unga i Gävle kommun har trygga uppväxtvillkor

Förutsättningarna för hälsa bland *barn och unga* har förbättrats över tid på många områden, men skillnaderna mellan olika grupper har ökat⁹. Föräldrars utbildningsnivå och födelseland påverkar i allt högre grad barns och ungas förutsättningar att nå goda skolresultat och möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, vilket också är grundläggande förutsättningar för en god hälsa resten av livet. Viktigt för att skapa goda uppväxtvillkor är också möjligheten att vara delaktig och ha inflytande i samhället. De indikatorer som ska belysa utvecklingen inom goda uppväxtvillkor visar på en motsägelsefull utveckling. Såväl ungas valdeltagande som förtroende för myndigheter, institutioner och politiker i samhället har ökat på senare år. Samtidigt saknar nästan varannan ung tillit till andra människor och var tredje har upplevt kränkande behandling. Andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll har ökat de senaste tio åren. I Gävle kommun är andelen något högre än riket¹⁰. Dock har andelen barn som berörs av vräkning tydligt minskat i Gävle kommun. Andelen barn och föräldrar med utländsk bakgrund som har låg ekonomisk standard har minskat i Gävle kommun.

Såväl Gävle kommun som andra aktörer bedriver ett trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete i kommunen. Flertalet insatser sker i nära samverkan med skola, fritid, socialtjänst och polis exempelvis BIG (Brottsförebyggarna i Gävle) och En bra start. Effekten av insatserna visar att andelen barn och unga i mellan- och högstadiet i Gävle kommun som är utsatta för mobbing är 4,8 % jämfört med rikets 8,1 %.

Programområde:

6.2 Jämställda och jämlika villkor

Gävle kommun har jämställd och jämlik hälsa

Medellivslängd och dödlighet skiljer sig mellan olika sociala grupper i samhället i Sverige. Personer med kort utbildning har kortare medellivslängd och högre dödlighet än personer med lång utbildning. Kvinnor lever fortfarande i genomsnitt längre än män, men har i många avseenden en sämre hälsa. Barns hälsa påverkas av familjebakgrund och det tidiga livet har en på många sätt avgörande effekt för utveckling och hälsa senare i livet. Det finns även geografiska skillnader i hälsa. Medellivslängden skiljer sig exempelvis mellan norra och södra Sverige och mellan stad och landsbygd. Samtidigt finns det stora skillnader inom större och medelstora städer där befolkningssammansättningen skiljer sig mellan stadens olika delar. Vidare finns det hälsoskillnader mellan personer i särskilt utsatta situationer och den övriga befolkningen. Särskilt tydliga är dessa skillnader för personer med funktionsnedsättning, HBTQ-personer och Sveriges nationella minoriteter alltså romer, samer, judar, sverigefinnar och tornedalingar. Exempelvis är den självskattade ohälsan tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning än bland den övriga befolkningen. Den självupplevda ohälsan är stor hos

⁹ Rapporten (Folkhälsomyndigheten 2011)

¹⁰ SCB 2014

personer med rörelsehinder. (Socialstyrelsen 2015, Att mötas i hälso- och sjukvård - Ett utbildningsmaterial för reflektion om bemötande och jämlika villkor)

Hälsan är inte jämlikt fördelad i kommunen. Socioekonomiska faktorer såsom utbildningsnivå, inkomst, yrke, materiella resurser och typ av bostadsområde har betydelse för hälsa. Ett exempel är att det finns mycket stora skillnader i medellivslängd för personer med hög respektive låg utbildningsnivå.

Alla i Gävle ges förutsättningar att bilda, utbilda sig och bli en del av arbetsmarknaden

Elever med lågutbildade föräldrar, sent immigrerade barn och ungdomar och elever boende i socioekonomiskt mer ogynnsamma områden har statistiskt sett sämre förutsättningar att uppnå goda skolresultat. Tidiga investeringar i våra barn och unga ger samhället långsiktiga vinster. När fler klarar skolan, väljer att utbilda sig vidare, arbetar och försörjer sig själva följer ett ökat välbefinnande och förbättrad hälsa.

Föräldrarnas utbildningsnivå har fått allt större betydelse för om unga får behörighet till gymnasiet, slutbetyg från gymnasiet och studerar vidare på universitet och högskola. I Gävle kommun är andelen elever i årskurs 9 som har föräldrar med eftergymnasial utbildning 54 % vilket ligger strax under nivån för riket. En gymnasieexamen är så gott som nödvändig för att få ett jobb. Att inte ha slutfört grundskolan minimerar chanserna väsentligt och även om ungdomsarbetslösheten i gruppen 16-24 år sjunkit de senaste åren så är den fortfarande hög.

Riktade insatser ges från Gävle kommun i samverkan med andra för att stötta gruppen 17-24 år som varken studerar eller arbetar.

Utrikesfödda är i högre grad högutbildade än personer födda i Sverige. Avseende sysselsättningsgraden för högutbildade i Gävle kan man se att den är betydligt lägre för de som är födda i ett annat land, jämfört med de som är födda i Sverige. Med högutbildad avses här utbildningsnivå motsvarande lägst treårig eftergymnasial utbildning.

Gävle kommun skapar förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid för alla

Vid sidan av det formella lärandet i utbildningssystemet har även den fria tiden stor betydelse för individers utveckling av kompetenser och kunskaper. Många unga deltar i olika typer av aktiviteter och värderar också fritiden högt och aktiviteterna kan ge barn och unga möjligheter att utvecklas, lära och uttrycka sin personlighet, visar exempelvis studier gjorda av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF 2014). Möjligheten att delta i meningsfulla fritidsaktiviteter inom idrott, kultur och föreningsliv har dessutom ett värde i sig.

Möjligheten att delta i fritidsaktiviteter och graden av aktivitet varierar dock. Barn i hushåll med svagare ekonomi deltar i lägre grad än andra i organiserade fritidsaktiviteter (SCB 2009). Det är också vanligare att barn i familjer med svagare ekonomi uppger att de skulle vilja delta i någon idrotts-, kultur- eller föreningsaktivitet på fritiden men att de inte har möjlighet att göra det (MUCF 2014). I socioekonomiskt utsatta områden observeras över lag ett lägre deltagande i fritidsaktiviteter, och framför allt flickor i dessa områden uppger i lägre utsträckning än pojkar att de trivs med sin fritid.

Barn och unga med utländsk bakgrund deltar i fritidsaktiviteter i lägre utsträckning än andra barn. Att ha högutbildade föräldrar minskar däremot risken för en lågaktiv fritid – orsaker kan vara både tillgång till ekonomiska resurser och föräldrarnas egna erfarenheter från olika fritidsaktiviteter (MUCF 2014).

Programområde:

6.3 Delaktighet

Gävle kommun verkar för delaktighet och reellt inflytande

Gävle kommun har sedan flera år tillbaka deltagit i partnerskapet för barnets rättigheter i praktiken - ett partnerskap mellan tio kommuner arbetar tillsammans för att organisera ett idé- och erfarenhetsutbyte hur man kan jobba aktivt med barnkonventionen. En viktig del av det lokala barnrättsarbetet i Gävle kommun sker inom ramarna för det avtalade samarbetet med Brynäs IF och UNICEF, En bra start. Syftet är att med utgångspunkt från Barnkonventionen ge alla barn i Gävle en bra start i livet.

Barnkonventionen implementeras varje dag i våra verksamheter utifrån att dess andemening finns med i såväl lokala styrdokument som i styrande lagar. För att säkerställa att barn och unga kommer till tals på kommunövergripande nivå har Gävle kommunsedan slutet av 1990-talet upparbetat arbetssätt i form av ett ungdomsråd. Ungdomsrådet ska främst ses som ett viktigt kvalitativt redskap för att nå och arbeta med målgruppen unga, snarare än målgruppen i sig. Gävle kommun har sedan 2010 vart tredje år genomfört den nationella ungdomsenkäten Lupp - Lokal uppföljning av ungdomspolitik.

Information på kommunens hemsida om planeringar gör det möjligt för medborgare att på ett enkelt sätt lämna synpunkter. Gävle kommun har rådgivande organ med representation av medborgare är Kommunala Tillgänglighetsrådet, Ungdomsrådet Pensionärsrådet och Samrådet för finskt förvaltningsområde.

Gävle är en tillgänglig kommun

Delaktighet är en rättighet för alla, inkluderat personer med funktionsnedsättning, och ett av målområdena för jämlik hälsa. Även om tillgängligheten ökar något för varje år och jämlikheten i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning minskat i vissa avseenden kvarstår ändå många hinder. Ohälsan är betydligt större hos personer med funktionsnedsättning än hos övriga befolkningen. Ohälsan förklaras med andra faktorer än funktionsnedsättningen. Faktorerna handlar om brist på inflytande, ekonomisk otrygghet, diskriminering och bristande tillgänglighet.

God tillgänglighet skapar förutsättningar för delaktighet. Tillgänglighet kan vara beroende av (1) kunskap, (2) psykosocial tillgänglighet, där till exempel otrygghet och psykologisk sårbarhet kan vara hinder, (3) tillit, att exempelvis dåliga erfarenheter av myndigheter och bristande tillit kan vara hinder, (4) administrativ tillgänglighet rörande exempelvis komplicerade rutiner, (5) ekonomisk tillgänglighet, som omfattar bland annat avgifter, (6) fysisk tillgänglighet, (7) kognitiv tillgänglighet som rör förståelse av information och (8) språklig tillgänglighet, exempelvis brist på personal som talar samma språk som medborgarna eller brist på tolkar.

Den fysiska tillgängligheten har varit i fokus under många år. Detta har bidragit till att det i Gävle kommun finns ett kommunalt tillgänglighetsråd med representanter från funktionshinderrörelsen och med politiker från de olika nämnderna och bolag. Humanas Tillgänglighetsbarometer visar att Gävle kommun arbetar bra med tillgänglighetsfrågor, så bra att kommunen de senaste två åren varit bäst av de närmare 200 kommuner som besvarat enkäten. Myndigheten för delaktighet, MFD, presenterar årligen sin Kommunbarometern för att följa upp hur kommuner arbetar med tillgänglighet och delaktighet. Frågorna är fler än i Tillgänglighetsbarometern och omfattar arbetsmarknad, utbildning, idrott, kultur och fysisk

tillgänglighet samt den regionala kollektivtrafiken. År 2016 hade Gävle kommun en trettonde plats. Förändringar i enkäten gör att jämförelser med tidigare år inte är lämpliga enligt MFD.

Gävle kommun har ett gott samarbete med civilsamhället

Med det civila samhället avses en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen. I området ingår allt från nätverk, ideella föreningar till registrerade trossamfund med mera.

Det civila samhället är en viktig samverkanspart för Gävle kommun. Genom regional och lokal dialogprocess med civilsamhället menas att föreningslivet, ideella krafter, och/eller sociala företag eller kooperativ vid en serie träffar för samtal med kommunen eller regionen. Gävle kommun har initierat och har regelbundna dialogmöten med civilsamhället i olika frågor och områden. Nationellt finns det andra samverkansformer för att främja samverkan.

Gävle kommuns verksamheter har god kunskap om och respekt för nationella minoriteterna

Gävle kommun har enligt minoritetslagen (SFS 2009:724) skyldigheter gentemot samtliga fem nationella minoriteter - sverigefinnar, tornedalingar, romer, samer och judar. Kommunen ska främja och skydda de nationella minoriteterna, deras kultur och minoritetsspråken finska, meänkieli, romani chib, samiska och jiddisch. Gävle kommun ska informera nationella minoriteter om deras rättigheter enligt minoritetslagen samt ge minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska särskilt främjas.

Sveriges minoritetspolitik syftar till att ge skydd för de nationella minoriteterna, öka minoriteternas möjlighet till inflytande och att stötta de nationella minoritetsspråken så att de hålls levande i Sverige. En viktig del av den svenska minoritetspolitiken är att stärka de nationella minoriteternas egenmakt så att de kan kräva sin rätt i majoritetssamhället och inte behöva vara beroende av majoritetssamhällets välvilja och engagemang för att få sina rättigheter respekterade.

Gävle kommun har under de senaste åren aktivt arbetat med att föra dialog med de nationella minoriteterna bosatta i Gävle och har utvecklat en mer målinriktad verksamhet för att skydda och främja de nationella minoriteterna. Flera minoriteter som från början har varit helt osynliga för kommunens organisation har blivit mer synliga och flera kommuninvånare som hör till nationella minoriteter har involverats i planering av verksamheten. Det har visat sig att alla fem minoritetsspråken – finska, samiska, romani chib, meänkieli och jiddisch – används av gävlebor.

Gävle kommun hör sedan 2012 till finskt förvaltningsområde vilket innebär bland annat att kommunen ska erbjuda finskspråkig service, information, äldreomsorg och förskoleverksamhet. Utveckling av kommunens finska verksamhet har under de fem första åren varit positiv. Kommunen har lyckats hitta sätt att främja användning av det finska språket men en stor utmaning för fortsatt arbete är att engagera yngre invånare i arbetet med finskt förvaltningsområde. Gävle kommun blev utsedd av Sverigefinländarnas delegation till årets sverigefinska minoritetskommun 2016.

Sedan 2016 är Gävle kommun, tillsammans med fyra andra kommuner, utvecklingskommun för romsk inkludering. Uppdraget är en del av strategin för romsk inkludering 2012-2032, som regeringen beslutade om år 2012. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha samma möjligheter i livet som den som inte är rom. Kommunen ska

som utvecklingskommun skapa metoder för det lokala arbetet med romsk inkludering inom fokusområden utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur och språk och civilsamhällets organisering.

Omgivningens attityder har en stor påverkan på hur individer ser på sitt modersmål. För att de nationella minoritetsspråken ska hållas levande behövs flera användare och fler sammanhang för att använda minoritetsspråket. De nationella minoriteternas språk och kultur behöver även synliggöras för att höja dess status i det svenska samhället.

Minoritetspolitiken innebär ett helt nytt sätt att arbeta och kommunen är skyldig att i nära dialog med de nationella minoriteterna planera sin verksamhet inom området. Okunskap om nationella minoriteter och rättighetsfrågor har hittills varit den största utmaningen i arbetet med frågan lokalt i Gävle.

Programområde:

6.4 Icke-diskriminering

Gävle kommun verkar för en ickediskriminering och allas lika värde. I samverkan med SKL har Gävle kommun, Örebro och Lund varit delaktig i framtagande av indikatorer för mänskliga rättigheter. Syftet har varit att få till stånd indikatorer i det lednings och styrningssystem som Gävle kommun tillämpar. Gävle kommun har även påbörjat kompetenshöjning inom mänskliga rättigheter och arbete med antidiskriminering men det återstår arbete med dessa frågor.

Gävle kommun är medlemmar i ECCAR Sverige (European Coalition of Cities Against Racism). ECCAR är ett nätverk av städer i Europa som vill stärka arbetet mot rasism och diskriminering. Det svenska nätverket, Kommuner mot rasism och diskriminering, samordnas av SKL, som tillsammans med deltagande kommuner anordnar ett antal nätverksträffar per år med fokus på kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte.

Att arbeta med mänskliga rättigheter och antidiskriminering handlar om ett aktivt arbete på alla nivåer och i alla verksamheter i Gävle kommunkoncern. Det handlar om att alla individer, i all kontakt med Gävle kommunkoncern, ska bemötas på ett respektfullt och icke diskriminerande sätt. De mänskliga rättigheterna är ett juridiskt system som reglerar relationen mellan det offentliga som exempelvis staten, kommuner eller andra aktörer *och* individer.

